

ATRAŠK LITERATŪRA

dr. Asta Gustaitienė
Živilė Meškėlienė
Eglė Nachajienė
Vaiva Truskauskienė

1 DALIS

6

TURINYS

APIE VADOVĖLĮ	4
SKAITAU PASIRINKTĄ KNYGĄ	6
I. VAIZDUOTĖS GALIA	8
I SKYRIUS	
KAIP VAIZDUOTĖ PERKURIA TIKROVĘ?	10
1. APIE VAIZDUOTĘ	12
2. KEISTAME VAIZDUOTĖS PASAULYJE. Luisas Kerolis. <i>Alisa Stebuklų šalyje</i>	14
3. MATYTI TAI, KO NEMATO KITI. Gendrutis Morkūnas. <i>Gėlių parduotuvių sukatėjimas</i>	18
4. MAŽOS IR DIDELĖS SVAJONĖS. Janušas Korčakas. <i>Karalius Motiejukas Pirmasis</i>	20
5–6. DRĮSTI REIKŠTI JAUSMUS. Vytautė Žilinskaitė. <i>Robotas ir peteliškė</i>	24
7. PASITIKRINK!	32
II SKYRIUS	
KĄ ATRASTI ĮKVEPIA VAIZDUOTĖ?	34
1. ŠIRDIES KELIONĖ. Keitė Dikamilo. <i>Nepaprasta Edvardo Tiuleino kelionė</i>	36
2. TURIU TAI PADARYTI. Astrida Lindgren. <i>Mijo, mano Mijo</i>	40
3. KAI TENKA PASIRINKTI. Klaivas Steiplzas Luisas. <i>Liūtas, ragana ir drabužių spinta</i>	44
4. VAIZDUOTĖ, SIEJANTI PRAEITĮ IR DABARTĮ. Filipa Pirs. <i>Tomo vidurnakčio parkas</i>	48
5. GYVENIMO DĖSNIAI. Natali Bebit. <i>Amžinieji Takiai</i>	52
6. PASITIKRINK!	56
III SKYRIUS	
KĄ ATRADAU?	58
1–2. STEBUKLINGAS HOBITŲ PASAULIS. Džonas Ronaldas Ruelis Tolkinas. <i>Hobitas, arba Ten ir atgal</i>	60
3. VAIZDUOTĖS PASAULIO BŪTYBĖS. Kaip kurti fantastinio veikėjo paveikslą?	68
4. APIBENDRINIMAS	70

II. SAKMĖS IR MITAI APIE PASAULIO SUKŪRIMĄ	72
I SKYRIUS	
AR SAKMĖSE IR MITUOSE ATSKLEIDŽIAMAS POŽIŪRIS Į PASAULĮ SVARBUS IR ŠIANDIEN? KODĖL?	74
1. PASAULIO PASLAPTIS	76
2–3. KAI PASAULIO DAR NEBUVO. Vanda Markovska. <i>Dievų kilmė. Lietuvių sakmės. Anties kiaušinis. Kaip atsirado žemė. Nukalta saulė. Ženklinti akmenys. Lietuvių pasaka. Pupa į dangų</i>	78
4–5. SUKURTAS IR KURIAMAS PASAULIS. Vanda Markovska. <i>Prometėjas. Lietuvių sakmės. Žmogaus sukūrimas. Kregždė atnešė ugnies. Nekantri boba. Geležies suvirinimas</i>	84
6. TAIP LAIMĖ LĖMĖ. Lietuvių sakmės. <i>Laimės ir kūdikis. Meduogalėliai. Giltinės liežuvis. Nikolajus Kunas. Olimpas</i>	92
7–8. BAIMĖS AKYS DIDELĖS. Lietuvių sakmės. <i>Apgautos laumės. Nutrenktas piemuo. Raganų žirniai. Laumės ir kūdikis. Giltinė pusto dalgė. Norbertas Vėlius. Mitinės lietuvių sakmių būtybės. Šiurpės</i>	96
9. PASITIKRINK!	104
II SKYRIUS	
KOKIA LIETUVA IŠSAUGOTA PADAVIMUOSE?	106
1. ŽEMĖS IR ŽMOGAUS ATMINTIS. Lietuvių padavimai. <i>Laumių sutartinė. Drevernos kalnas. Plaukiantys akmenys. Alvito ežeras. Žirnajų ežeras</i>	108
2. KAI KALNUS PYLĖ. Lietuvių padavimai. <i>Saujomis supiltas kalnas. Rudaminos piliakalnis. Išdraskytas viršugalvis. Džiugo kalnas. Kauno pilis. Lokava</i>	112
3. LITUS, LITUSBANIA, LIETUVA. Lietuvos metraštis. <i>Apie tris Palemono sūnus ir apie Lietuvos valstybės pradžią. Evaldas Bakonis. Lietuvos vardas. Lietuvių padavimai. Kaunas. Kernavė. Jurbarko milžinai</i>	116
4. RAŠYTOJAS PRAKALBINA EŽERĄ. Antanas Vienuolis. <i>Platelių ežero paslaptis</i>	120
5. VILNIAUS PRAEITIS IŠ GEDIMINO BOKŠTO. Antanas Ramonas. <i>Paskutinis Gediminaitis</i>	124
6. PASITIKRINK!	128
III SKYRIUS	
KĄ ATRADAU?	130
1–2. GIESME PRIKELTA PRAEITIS. Lietuvos metraštis. <i>Apie Gedimino sapną, Vilniaus ir Trakų įkūrimą. Balys Sruoga. Giesmė apie Gediminą</i>	132
3. ESU ISTORIJOS KŪRĖJAS. Kaip kurti istorinį pasakojimą?	140
4. APIBENDRINIMAS	142
KAIP SKAITYTI?	144

APIE VADOVĖLĮ

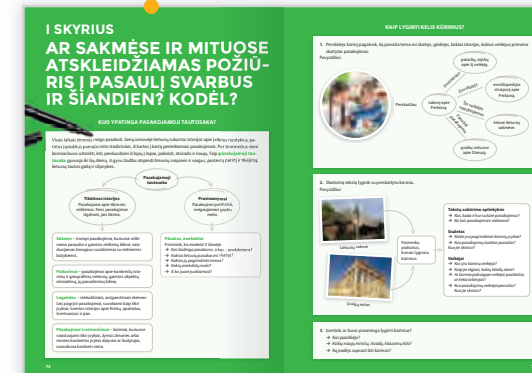
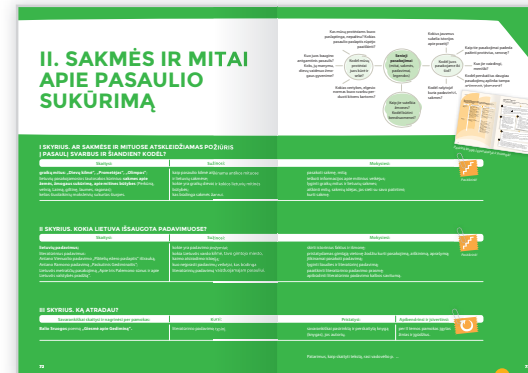
Mielas šeštoke, štai jau antri metai kartu su serijos „Atrask“ literatūros vadovėliu keliauji atradimų taku. Ir šių metų vadovėlį sudaro dvi knygos.

Pirmoje knygoje skaitysi kūrinius, atvėriančius vaizduotės pasaulį, padedančius suvokti jos galią, aiškinsiesi, ar antikos mitai, senovės lietuvių sakmės ir padavimai svarbūs ir šiandien.

Antroje knygoje sužinosi, kodėl didžiųjų lietuvių kalba, literatūra, kultūra. Skaitysi literatūros kūrinius apie pirmuosius gyvenimo išbandymus, užklupusius šių kūrinių veikėjus – tavo bendraamžius.

Įvadinė vadovėlio atlanga padės pasirinkti tinkamus mokymosi būdus, primins sutartinių ženklų reikšmes, vadovėlio ir pamokos dalis.

Autorės

Temos apibendrinimas

Tiriamasis klausimas

Įsivertinimo testas

APIBENDRINIMAS

ĮSIVERTINIMAS

Įsivertinimo liniuotė leis aiškiai pamatyti, kiek jau pasiekei ir kiek dar gali pasiekti.

Perskaičius **papildomą tekstą** kils daugiau idėjų, minčių, galėsi palyginti skirtingus požiūrius aptariama tema.

Pamokos tiriamasis klausimas

Panagrinėk įvadinę temos atlangą. Pradėdamas skyrių sužinosi, ko mokysiesi, ką išsiaiškinsi, tyrinėsi, ką gebėsi. Baigęs skyrių pasitikrink įgytas žinias ir įgūdžius. **Temą apibendrink** – atsakyk į tiriamąjį klausimą ir atlik testą.

Skyrelyje „Sužinok“ pateikiamos literatūros teorijos sąvokos ir mokymosi strategijos padės atsakyti į pamokos tiriamąjį klausimą, nagrinėti tekstą, atlikti užduotis.

Užduotys ir įsivertinimas skatins mąstyti: pritaikyti žinias, lyginti, nagrinėti, vertinti, kurti, įsivertinti.

Atlangioje „**Kaip skaityti?**“ rasi patarimų, kaip skaityti ir suprasti kūrinių.

Skyrelio „**Įdomu**“ tekstas skatins savarankiškai patyrinėti papildomus nagrinėjamos temos klausimus.

Sutartiniai ženklai

Pagrindinį tekstą skaityk **atidžiai**, atkreipk dėmesį į skaičiais pažymėtas teksto vietas – nuorodas į atitinkamą teksto suvokimo klausimą. Apmąstyk ir pasitikrink, ką supratai. Daugiau patarimų rasi p. 144–145.

Diskutuodamas su klasės draugais remkis diskusiniu klausimu, citata, bandyk atsakyti į pamokos tiriamąjį klausimą.

Teksto suvokimo klausimus peržvelk prieš pradėdamas skaityti kūrinių ar jo ištrauką ir perskaite jį juos atsakyk.

Pamokos tiriamasis klausimas

Diskusija

Darbas grupėmis

Darbas poromis

Teksto suvokimo klausimai

Literatūros teorijos sąvokos ir mokymosi strategijos

Papildomas tekstas

Įdomu

Užduotys ir įsivertinimas

Informacijos paieškos užduotis

Kūrybinė užduotis, atliekama individualiai arba su draugais

Skyriaus įsivertinimo testas

Pasitikrink!

Temos apibendrinimas ir įsivertinimas

I SKYRIUS KAIP VAIZDUOTĖ PERKURIA TIKROVĘ?

LITERATŪRINĖS PASAKOS PASAULIS

Palyginkite literatūrinę pasaką ir liaudies stebuklinę pasaką
(apie ją mokėtės V klasėje).

Panašumai

Fantastinė vieta
Antgamtiniai veikėjai
Nepaprasti pagalbininkai
Stebuklingi daiktai
Neįtikėtini įvykiai

Pasakojimo sandara
(ekspozicija, veiksmo užuomazga,
veiksmo eigė, kulminacija, atómazga,
epilogas)

Pamokoma, patariama,
kaip elgtis.

Skirtumai

Liaudies stebuklinė pasaka

Literatūrinė pasaka

Kolektyvinė
kūryba

Autorystė

Sukurta
rašytojo

Nekonkreči
(vienoje
karalystėje)

Vietà

Dažnai konkreči
(ir tikroviška,
ir fantastinė)

Neapibrėžtas
(seniai
seniai...)

Laikas

Laiką galima
nustatyti (gali
būti praeitis,
dabartis, laiko
šuočiai)

Apibendrinti
(tipiški)

Veikėjai

Individualizuoti
(kuriami cha-
rakteriai)

Situacijos
atpažįstamos

Siužetas

Lauk
netikėtumų!

Kuo papildoma liaudies pasaka?

Literatūrinėje pasakoje liaudies pasakų tradicijos tęsiamos arba kuriamos naujos.

Keliami laimės, meilės, pareigos, gyvenimo prasmės klausimai.

Kuriamas tradicinis siužetas, jis papildomas dabarties aktualijomis.

Siekama pažintinių tikslų arba tik kuriamos absurdiškos, keistos situacijos, užuominos.

KADA REIKIA NAGRINĖTI KŪRINĮ?

Kai norime suprasti sudėtingus dalykus, juos supaprastiname – suskirstome į dalis, kiekvieną jų apmąstome, mintimis keliaujame nuo vienos dalies prie kitos.

Kūrinį nagrinėjame rengdamiesi jį atpasakoti.

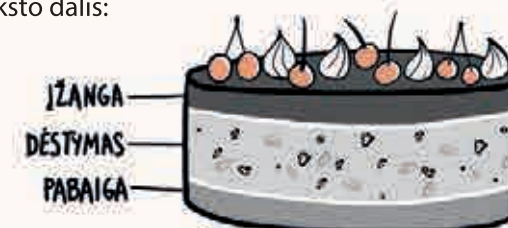
Pirmiausia sudarome atpasakojimo planą.

Atpasakojimo tikslas – savais žodžiais perteikti tekstą, atsakyti į klausimą *Kas vaizduojama?*

Turime gerai suprasti teksto sandarą, išsiaiškinti jo dalis.

Tekstą gali įsivaizduoti kaip pyragą:

- iš pradžių pasižymėk teksto dalis:

- tada dėstymo dalį suskirstyk į dalis, sugalvok joms trumpus pavadinimus;

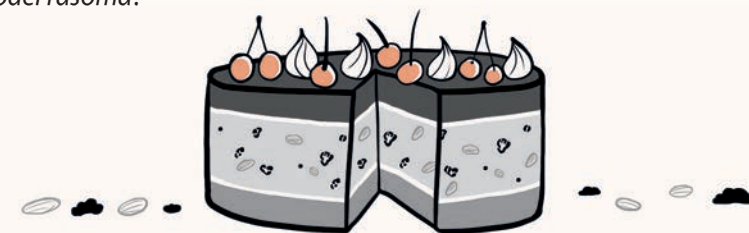

- kiekvienoje dalyje rask vaizdingų žodžių, juos galėsi vartoti atpasakodamas tekstą.

Kūrinį nagrinėjame norėdami suvokti jo prasmę. Mūsų tikslas – ne tik atsakyti į klausimą

Kas rašoma?, bet ir *Kaip, kodėl rašoma?*

Vėl įsivaizduok pyragą.

Visuose pyrago sluoksniuose gali būti razinų, riešutų, jo skonį lemia produktai, iš kurių jis pagamintas.

Visose teksto dalyse yra kūrinio vaizduojamojo pasaulio elementų. Įsivaizduok, kad iš pyrago turi išrinkti

ir į atskiras krūveles sudėti razinas ir riešutus. Taip pat turi įžvelgti ir tuos elementus: **erdvę, laiką, veikėjus, įvykius, pasakotoją**. Stenkis suprasti, kaip jie susiję, kaip atskleidžia kūrinio prasmę.

Pavyzdžiai

Atpasakoju

Eina ji toliau, aviniuku vedina. Apie vakarą priėjo kara-
liaus rūmus. Kieman bijo eiti, nes ten yra piktų šunų;
užlipo ant kaugės šieno, užsikėlė aviniuką ir užmigo.

Lietuvių pasaka. *Našlaitė Elenytė ir Joniukas aviniukas*

Nagrinėju

Veikėja Elenytė yra geros širdies, mylinti sesuo,
nes nepaliko savo brolio, virtusio aviniuku, likimo
valiai – vedėsi jį kartu ir saugojo, kad kas bloga jam
nenutiktų.

Kaip išgalvotame pasaulyje atpažinti save?

3. KAI TENKA PASIRINKTI

KLAUSIMAI

Kas padeda atskirti gėrį nuo blogio?

1. Apie ką skaitei šioje ištraukoje? Kas gera ir kas bloga labiausiai įsiminė?
2. Kodėl sutiktą padarą pasakotojas pavadina nepaprastai keistu?
3. Kas Liusei kelia juoką pokalbyje su faunu¹? O kodėl nejuokinga faunui?
4. Kaip manai, kodėl Liusė sutiko išgerti arbatos su ponu Tumnusu? Kokį mergaitės požiūrį į stebuklingą pasaulį tai atskleidžia?
5. Dar kartą perskaityk fauno knygų pavadinimus. Kaip dabar galėtum paaiškinti, dėl ko sutriko faunas ištraukos pradžioje?
6. Kokį įspūdį apie Narnijos pasaulį susidarei iš pono Tumnuso pasakojimų?
7. Kodėl faunas ima raudoti?
8. Kas galėtų nutikti ponui Tumnusu, jei jis nepaklustų raganai?
9. Kaip manai, kodėl jis neišduoda Liusės?
10. Pabaik sakinį: „Fauno poelgis skatina mane susimąstyti apie ...“

Klaivas Steiplzas Luisas
(Clive Staples Lewis)

Liūtas, ragana ir drabužių spinta

Literatūrinės pasakos ištraukos

Karo metais keturi vaikai – Piteris, Susana, Edmundas ir Liusė – išvežami iš Lõndono į užmiestį pas seną profesorių. Kitą dieną vaikai ima apžiūrinėti didžiulį seną namą. Viename tuščiame kambaryje Liusė randa drabužių spintą ir įlenda vidun. Braudamasi gilyn ji atsiduria apsnigtame miške.

Stypsodama ir svarstydamą, kaip girios gūdumoje galėjo išdygti gatvės žibintas ir ką toliau daryti jai pačiai, Liusė staiga išgirdo artėjantį kojelių trepinimą. Dar valandėlė – ir iš medžių priedangos į žibinto metamos šviesos ratą išnirio labai jau keistas padaras.

Jis buvo tik vos vos aukštesnis už Liusę, o virš galvos laikė išskeistą apsnigtą skėtį. Nuo juosmens aukštyr – lyg ir normaliausias žmogus, užtat apatinė pusė – jau tikrai ne žmogaus: kojos – visai kaip ožio (apaugusios blizgančia juoda vilna), o vietoj pėdų – ožio kanopėlės. Būtybė turėjo ir uodegą, bet šios Liusė iš karto nepastebėjo, nes padaras buvo paspaudęs ją po pažastimi tos rankos, kurioje laikė skėtį, – kad nesivilkėtų sniegu. Kaklą jis buvo apsvyniojęs raudonu vilniniu šalik, oda irgi atrodė gerokai įraudusi. Padaro veidelis buvo smulkus, keistokas, bet gana mielas, su styrančia smailia barzdžiuke, apsuptas garbanų, o iš garbanų abipus kaktos kyšojo du ragiukai. Vienoje rankoje, kaip jau minėta, būtybė laikė skėtį, antrąją nešėsi apglėbęs bent keletą rudo popieriaus pakuočių. Glėbys suvyniotų dėžučių ir dar sniegas – galėjai pamanyti, kad jis traukia namo, prisipirkęs kalėdinių dovanų. Tai buvo faunas. Išvydęs Liusę jis krūptelėjo iš nuostabos, net visos jo pakuotės šlumstelėjo žemėn. | 2 |

– O kad mane galas ir bala! – šūktelėjo faunas.

– Labas vakaras, – pasisveikino Liusė.

Tačiau faunas suskato rankioti savo gera ir iš pradžių net neatsakė. Tik vėl suglėbęs visas pakuotes į glėbį, linktelėjo.

– Labas vakaras, labas vakaras, – atsakė. –

Atleisk, nemalonu labai smalsauti, bet ar tik tu – ne Ievos dukterė?

– Mano vardas – Liusė, – pasisakė mergaitė, nelabai supratusi klausimo.

– Bet ar nebūsi... meldžiu atleisti... na, kaip sakoma, – mergaitė? – neatlyžo faunas.

– Aišku, kad aš mergaitė, – užtikrino Liusė.

– Tai tu – iš tikrųjų žmogus?

– Aišku, aš – iš tikrųjų žmogus, – atsakė Liusė, vis dar dorai nesusigaudydama, ko jis nori.

– Na, žinoma, na, žinoma! – subruzdavo faunas. – Koks aš kvailys! Tiesiog iki šiol dar niekada nesu matęs nė vieno Adomo sūnaus ar Ievos dukters. Aš sužavėtas. Tiesą pasakius... – Staiga jis užsikirto, lyg būtų jau beveik leptelėjęs kažką, ko visai nenorėjo sakyti, bet laiku susizgribo prikąsti liežuvį. – Ak taip, aš sužavėtas, sužavėtas, – vėl prapliupo. – Leisk ir man prisistatyti. Aš vardu Tumnusas.

– Labai malonu susipažinti, pone Tumnusai, – atsakė Liusė.

– Gal aš galėčiau, o Liusė, Ievos dukra, tavęs paklausti: kaip atkeliavai į Narniją? – paklausė ponas Tumnusas.

– Narniją? O kas ta Narnija? – savo ruožtu paklausė Liusė.

– Tai ir yra Narnija, – paaiškino faunas, – šalis, kurioje mes dabar esame: ji plyti nuo gatvės žibinto iki pat Kair Paravelio pilies jūros pakrantėje rytuose. O tu... ar tik nebūsi atkeliavusi iš Laukinės Vakarų Girios?

– Aš... na, aš patekau čionai iš spintos, kur tuščiame kambaryje, – pasakė Liusė.

– Ak! – kupinu liūdesio balsu suaimanavo ponas Tumnusas. – Jei anais laikais, kai buvau dar mažas fauniukas, būčiau uoliau mokėsis geografijos, šiaudien, be abejo, žinočiau, kur yra visos tos tolimos šalys. Bet dabar mokytis jau per vėlu.

– Bet tai visai ne šalys! – Liusė vos laikėsi nesijuokusi. – Tai... na, tiesiog tai ten, iš kur atėjau... liko už nugaros... nors... iš tiesų pati nelabai žinau. Tačiau ten – vasara.

– O štai Narnijoje, – atsakė ponas Tumnusas, – viešpatauja žiema, ir trunka ji jau neapsakomai ilgai, ir mudu abu tikrai persišaldysime, jei šnekučiuosimės stovėdami ant sniego. Ievos dukra iš tolimosios Tuščio Kambario šalies, kur šlovingajame Spintos mieste karaliauja amžina vasara, ar neatsisakytum išgerti su manim puodelio arbatos?

– Labai ačiū už kvietimą, pone Tumnusai, – padėkojo Liusė. – Bet man tikriausiai jau reikėtų grįžti atgalios.

– Juk visai čia pat, vos pora žingsnių, – įkalbinėjo faunas. – Mano namuose užia kaitri liepsna židinyje, be to, pavaišinsiu skrebučiais su sardinėmis, rasiu ir pyrago.

– Tu iš tiesų labai malonus, – atsakė Liusė. – Bet užsibūti ilgai niekaip negalėsiu.

– Jei įsikibtum man į parankę, Ievos dukra, – pasiūlė ponas Tumnusas, – galėčiau laikyti skėtį taip, kad po juo sutilptume abu. Štai ten, į tą pusę. Nagi, eime! <...>

Liusė dingtelėjo, kad iki šiol kaip gyva nebuvė mačiusi jaukesnio būsto. Mažučiukas, sausas ir švarutėlis urvas rauzgano¹ akmens sienomis, grindys užklotos kilimu, ant jo stovi du nedidukai krėsiai („Vienas – man pačiam, kitas – užsukusiam draugui“, – paaiškino ponas Tumnusas), yra

¹ Faunas – senovės romėnų laukų, kalnų ir miškų dievas, piemenų ir kaimenių globėjas, vaizduojamas kaip žmogus su ožio ragais ir kanopomis.

¹ Rauzganas – kiek raudonas, rausvas.

ir stalias, ir indauja, ir lentynėlė ant židinio atbrai-
los, o virš šios kabo senutėlio žilabarzdžio fauno
portretas. Viename kampe buvo durys, vedančios,
Liusės manymu, į pono Tumnuso miegamąjį, o
prie sienos glaudėsi knygų lentynos. Mergaitė
užmetė akį į pavadinimus: „Sileno¹ gyvenimas
ir laiškai“, „Nimfos² ir jų papročiai“, „Vienuoliai
ir žvėrių sergėtojai“, „Populiariosios legendos“,
„Žmogus: mitas ar tikrovė?“ | 5 |

– Nagi štai, Ievos dukra! – pakvietė faunas.

Ir iš tiesų – arbata buvo nepaprastai gardi.
Faunas patiekė abiem ir po minkštai virtą kiaušinių
rudu lukštu, skrebučių su sardinėmis, skrebučių su
sviestu, o paskui – ir su medumi, galiausiai – pyra-
gaičių su cukraus glajumi. Kai Liusė prisivalgė iki
soties, faunas prašneko. Jis porino nuostabiasias
istorijas iš girios gyvenimo. Pasakojo apie vidunak-
čio šokus, kaip nimfos, gyvenančios šuliniuose, ir
driadės³, gyvenančios medžiuose, atskubėdavo pa-
šokti su faunais, kaip medžiokliai išsileisdavo į ilgus
žygius persekioti pieno baltumo elnio, kuris išpildo
norus to, kuriam pavyksta jį sugauti, kalbėjo jis ir
apie raudonuosius nykštukus, įsikūrusius giliuose
duburiuose bei properšose po miško paklote, apie
jų pokylius, apie lobių paieškas jų valdose, o pas-
kui – ir apie vasarą, kai giria sužaliuoja, apie senį
Siloną, retsykais atkankantį raitą ant nupenėto asilo
jų aplankyti, o kartais į svečius užsukęs ir pats Bak-
chas⁴, ir tuomet upokšniais vietoj vandens pasrūvęs
vynas, o visas miškas ištisoms savaitėms pasinerias į
linksmybes.

– Tiesa, pastaruoju metu čia viešpatauja amžina
žiema, – niauriai pridūrė jis.

Paskui, lyg ir panūdęs pats sau pataisyti ūpą, fau-
nas iš dėžutės ant indaujos paėmė keistą mažiukę
fleitą, panašią į šiaudėlį, ir papūtė ją. Nuo fauno
ringuojamos melodijos Liusė tuo pat metu panūdo
ir verkti, ir juoktis, ir šokti, drauge ėmė marinti ir
miegas. Praėjo tikriausiai kokios kelios valandos,
kol mergaitė galiausiai atitoko ir pasipurtė.

– Ak, pone Tumnusai, apgailestauju, kad tenka
tave nutraukti, tavo muzika man labai patinka, bet
man jau iš tikrųjų metas namo. Juk ketinau pasisve-
čiuoti pas tave vos kelias minutes.

– Dabar, žinok, tai visai netikęs sumanymas, –
atsakė faunas, dėdamas fleitą į vietą ir labai jau siel-
vartingai linguodamas galvą.

*Staiga faunas ima nenumaldomai raudoti ir pri-
sipაžįsta, kad tarnauja Narniją valdančiai Baltajai
raganai, o ši norinti, kad jis grobtų vaikus ir perduo-
tų jai.*

– O jeigu nepasielgsiu taip, kaip įsakyta, – jis ir
vėl apsipylė ašaromis, – ji būtinai apie tai sužinos. Ir
tada nurėš man uodegą, nudžyrins ragus, o barzdą
išpešios po plaukelį, ir dar palies lazdele mano dai-
liąsias skeltas kanopėles ir pavers baisiomis gremėz-
diškomis kanopomis, tokiomis kaip niekingo arklio!
O jei ją kas nors dar bus užerzinęs, jeigu ji bus ypač
pikta, tuomet mane patį pavers akmeniu, ir tada aš
būsiu jau ne faunas, o tik akmeninė fauno skulptūra
ir stūksosiu iki tol, kol į keturis Kair Paravelio sostus
vėl sės valdovai, o niekas nežino, kada tai bus, jeigu
išvis kada to sulauksime. | 8 |

– Man iš tikrųjų labai gaila, pone Tumnusai, –
užjautė Liusė. – Bet prašau leisti man grįžti namo.

– Aišku, galėsi grįžti namo, – užtikrino fau-
nas. – Aišku, kad privalau tave išleisti. Ir pats puikiai
tai suprantu. Kol nebuvau tavęs sutikęs, net ne-
nutuokiau, kokie yra tie žmonės. Bet dabar, kai
jau tave pažįstu, aišku, kad negaliu atiduoti tavęs
raganai į nagus. Palydėsiu tave iki žibinto. Tikiuosi,
iš ten sugebėsi pati rasti kelią į Tuščio Kambario šalį
ir Spintos miestą?

– Žinoma, rasiu, – patikino Liusė.

– Užtat eiti turime tylut tylutėliai, – perspėjo
ponas Tumnusas. – Miške knibždėte knibžda jos
šnipų. Net kai kurie medžiai, ir tie jai tarnauja.

Abu pakilo, palikę tuščius arbatos puodelius ant
stalo, ponas Tumnusas vėl išskleidė skėtį ir pasiūlė
mergaitėi įsikibti jam į parankę; tada jiedu drauge
išėjo į sniegą.

Iš anglų kalbos vertė Aurelija Jucytė

Kaip atpažinti fantastinį veikėją?

Kai kurios literatūrinės pasakos gana ilgos. Jos
neretai vadinamos išplėtojo siužeto fantasti-
nėmis pasakomis. Jose paprastai veikia ir tikroviš-
ki, ir **fantastiniai veikėjai**. Fantastiniai veikėjai
(įvairios mitinės būtybės, pavyzdžiui: elfai, faunai,
troliai, raganos, rašytojų sukurti nepaprasti pada-
rai) pasižymi žmogiškomis ir fantastinėmis savy-
bėmis. Skaitytojas nežino, ko iš tokių veikėjų tikė-
tis, ar jie bus priešai, ar draugai, nes jie, kaip ir
žmonės, abejoja ir klysta, išgyvena gėrio ir blogio
kovą.

Kas galėtų būti šis
fantastinis veikėjas?
Kodėl taip manai?

Aptariant fantastinį veikėją reikia atkreipti dėmesį:

- į jo **išvaizdą**: ką jis primena (žmogų, gyvūną, ateivį, robotą...), ar jo išvaizda įprasta, ar keista;
- kokius jo bruožus išryškina **išvaizdos detalės**: kūnas (kailis, ragai, uodega, kanopos, sparnai...), veidas (veido bruožai, akys...), apranga (juokinga, netvarkinga...);
- kokie jo **namai** (įprasti ar keisti, kaip jie apibūdina veikėją), kokių daiktų jis turi (skėtį, burtininko laz-
delę...);
- kaip jis **veikia** pasakojime (kalba tik jam būdinga
kalba, skaito kitų mintis, panorėjęs persikelia erdvė-
je, turi ypatingų galių, geba kerėti, pasiversti kuo
nors kitu...);
- kokios jo **vidinės savybės** (jis geras ar blogas,
tiesus ar klastingas, ar išlieka toks pat visame pasa-
kojime, ar keičiasi, koks jo požiūris į žmogų).

UŽDUOTYS IR SIVERTINIMAS

1. Remdamasis **surašyk** fantastines ir žmogiš-
kas fauno savybes. Kaip pažinti šį veikėją padeda
jo aplinka? (Žr. , p. 27.)
2. Susipažinęs su Liuse faunas nusprendžia
daugiau netarnauti blogiui. Kaip, jūsų manymu,
jis jaučiasi? Kokios mintys, kokie jausmai jį kanki-
na? **Padiskutuokite** su draugu: vienas tegul siūlo
mergaitę atiduoti raganai, kitas – leisti jai grįžti
namo.
3. Vėliau į Narniją nukeliauja visi keturi vaikai.
Jie nutaria aplankyti fauną, bet atėję randa nu-
siaubtus jo namus ir Narnijos slaptosios policijos
pranešimą, kuriame nurodoma, kad faunas
Tumnusas suimtas ir bus teisiamas už valdovės
išdavimą. Ar reikia gelbėti fauną? Vaikai ginčijasi,
ieško argumentų. **Sukurk** ir **užrašyk** jų pokalbį.

¹ **Silenas** – senovės graikų šaltinių ir miškų pusdievis, pusiau arklys, pusiau žmogus.

² **Nimfos** – senovės graikų gamtos deivės.

³ **Driadės** – senovės graikų ir romėnų miškų ir medžių deivės.

⁴ **Bakchas** – senovės romėnų derlingumo, augalijos, linksmybės, stichinių gamtos jėgų dievas.

PASITIKRINK!

Atidžiai perskaityk kūrinio ištrauką ir atlik užduotis.

Astrida Lindgren

(Astrid Lindgren)

Mijo, mano Mijo

Apysakos ištrauka

Su kalaviju ir apsiaustu dėmiau kiek įkabindamas link riterio Kato kambario.

Jau nieko nebijojau. Dar niekad nesijaučiau toks ramus. Dabar aš nebebuvau tas Mijo, kuris statė trobeles rožyne ir žaidė Žaliųjų Pievų saloje. Aš buvau riteris, einąs į mūšį. Ir bėgau toliau į riterio Kato kambarį.

Bėgau kaip galėdamas greičiau. Mano apsiaustas plevėsavo už manęs, jis švietė ir plazdėjo tamsioj pily. Ir dėmiau toliau į riterio Kato kambarį.

Kalavijas degė lyg ugnis mano rankoje, jis švietė ir liepsnojo. Tvirtai spaudžiau jo rankeną. Ir vis bėgau į riterio Kato kambarį.

Galvojau apie savo tėtį karalių. Žinojau, kad ir jis galvoja apie mane. Tuoju tuoju įvyks mūšis. Jis nebegąsdino manęs. Aš buvau bebaimis riteris su kalaviju rankoje. Ir tebebėgau į riterio Kato kambarį.

Mano galvoje užė ir dundėjo, rodos, krioklys šniokštė. Ir štai atsidūriau prie riterio Kato kambario durų.

Atvėriau duris. Riteris Kato sėdėjo prie savo akmeninio stalo nugara į mane. Pyktis spinduliavo aplink jį.

– Atsigręžk, riteri Kato, – pasakiau. – Artėja tavo paskutinis mūšis.

Jis atsisuko. Aš nusiplėšiau nuo savęs apsiaustą ir stovėjau prieš jį su kalaviju rankoje. Jo šlykštus veidas papilkėjo ir susiraukė, o šlykščiose akyse tebebuvo baimė ir neapykanta. Staiga jis stvėrė kalaviją, gulintį šalia ant stalo. Ir riteris Kato pradėjo savo paskutinį mūšį.

Tikrai baisų kalaviją jis turėjo. Bet ne tokį baisų kaip mano. Mano kalavijas žioravo, švietė ir blykčiojo, lyg žaibas skrodė orą ir negailestingai pasitikdavo riterio Kato kalaviją.

Valandą truko kautynės, kurių laukta tūkstančių tūkstančius metų. Tylios, nuožmios kautynės, kai mano kalavijas, tarsi liepsna praskriejęs oru, pasitiko riterio Kato kalaviją ir galiausiai išmušė jam iš rankų. Riteris Kato stovėjo priešais mane beginklis ir žinojo, kad kautynės baigtos.

Tada nusiplėšė nuo krūtinės juodo aksomo palaidinį.

– Žiūrėk, kad pataikytum į širdį, – suriko jis. – Žiūrėk, kad smogtum tiesiai į mano akmeninę širdį. Ji per ilgai daužėsi ten ir tik skaudino.

Pažvelgiau jam į akis. Ir išvydau jose kažką keistą. Išvydau, kad riteris Kato troško atsikratyti savo akmeninės širdies. Galimas daiktas, kad niekas taip nekentė riterio Kato kaip pats riteris Kato.

Iš švedų kalbos vertė Eugenija Stravinskienė

1. Įrodyk, kad šis kūrinys yra literatūrinė pasaka. Nurodyk bent du požymius. (Žr. p. 10.)
2. Ši ištrauka – kūrinio kulminacija. Pagrįsk šį teiginį.
3. Kokia šios ištraukos nuotaika?
4. Koks Mijo buvo anksčiau ir koks yra dabar? Savo atsakymą pagrįsk citatomis.
5. Rask panašius ištraukos sakinius. Kuriuo žodžiu pabrėžiamas Mijo ryžtas?
6. Kas berniukui įkvepia drąsos ir pasitikėjimo savimi?
7. Iš ko galima spręsti, kad jis nori kautis garbingai?
8. Kaip Mijo jaučiasi riterio Kato kambaryje?
9. Kaip riterį apibūdina jo išvaizda ir aplinka? (Žr. p. 47.)
10. Kokie jausmai buvo apėmę riterį Kato? Išvardyk bent tris.
11. Riteris Kato yra fantastinis veikėjas. Pagrįsk šį teiginį. (Žr. p. 47.)
12. Perskaityk sakinį „Mano kalavijas žioravo, švietė ir blykčiojo, lyg žaibas skrodė orą ir negailestingai pasitikdavo riterio Kato kalaviją.“ Nurodyk dvi kalbinės raškos priemones, kuriomis apibūdinamas Mijo kalavijas.
13. Kuris sakinyss rodo, kad pranašystė pildosi? Perskaityk tą sakinį.
14. Kuo riteris Kato nustebina Mijo?
15. Paaškind frazeologizmą „akmeninė širdis“.
16. Raiškiai perskaityk pasirinktą ištraukos vietą. Kodėl ją pasirinkai? Kokius žodžius pabrėši skaitydamas? (Žr. p. 43.)

Atlikęs užduotis įsivertink.

